# KOHTUJURISTI ETTEPANEK
# VERICA TRSTENJAK
# esitatud 12. jaanuaril 2010[1]

## Sisukord


I. Sissejuhatus ..... I - 2125

II. Õiguslik raamistik ..... I - 2126

A. Ühenduse õigus ..... I - 2126

1. Esmane õigus ..... I - 2126

2. Määrus nr 44/2001 ..... I - 2126

B. Siseriiklik õigus ..... I - 2128

III. Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused ..... I - 2129

IV. Menetlus Euroopa Kohtus ..... I - 2133

V. Poolte argumendid ..... I - 2133

A. Vastuvõetavus ..... I - 2133

B. Esimene eelotsuse küsimus ..... I - 2134

1. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b kohaldamine teenuste osutamise lepingutele, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis (küsimus 1 a) I - 2134

2. Kohtualluvuse kindlakstegemine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel (küsimus 1 b) ..... I - 2136

3. Kohtualluvuse määramine, kui peamist tegevuskohta ei ole võimalik kindlaks teha (küsimus 1 c) ..... I - 2138

C. Teine eelotsuse küsimus ..... I - 2139

VI. Kohtujuristi hinnang ..... I - 2139


1 – Algkeel: sloveenia.

A. Sissejuhatus ..... I - 2139

B. Vastuvõetavus ..... I - 2141

C. Esimene eelotsuse küsimus ..... I - 2143

1. Sissejuhatavad märkused agendilepingu kohta ..... I - 2143

a) Agendilepingu tunnused ..... I - 2143

b) Agendileping kui teenuste osutamise leping ..... I - 2145

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaldamine mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste lepingutele (küsimus 1 a) ..... I - 2146

3. Kohtualluvuse määramine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel (küsimus 1 b) ..... I - 2149

4. Kohtualluvuse määramine, kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha (küsimus 1 c) ..... I - 2153

D. Teine eelotsuseküsimus ..... I - 2158

E. Järeldus ..... I - 2159

VII. Ettepanek ..... I - 2159

## I. Sissejuhatus

1. Pärast otsuseid kohtuasjades Color Drack,[2] Falco Privatstiftung ja Rabitsch[3] ning Rehder[4] võimaldab käesolev kohtuasi Euroopa Kohtul uuesti tõlgendada lepinguliste suhtega seotud kohtuasjades kohaldatavaid valikulise kohtualluvuse sätteid. Käesolev kohtuasi tõstatab küsimuse nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades[5] artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tõlgendamise kohta teenuste osutamise korral mitmes liikmesriigis. Tuleb arvestada, et mitmes liikmesriigis osutatud

2 – 3. mai 2007. aasta otsus kohtuasjas C-386/05: Color Drack (EKL 2007, lk I-3699).

3 – 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-533/07: Falco Privatstiftung ja Rabitsch (EKL 2009, lk I-03327).

4 – 9. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-204/08: Rehder (EKL 2009, lk I-06073).

5 – EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.

teenuseid võidakse osutada Interneti või muude kaasaegsete suhtlusvahendite kaudu, näiteks elektronposti teel.

2. Käesolevas kohtuasjas soovib Oberlandesgericht Wien (Austria) sisuliselt teada, kas eri liikmesriikides asuvate lepingupoolte vahel mitmes liikmesriigis kaubandusagendi teenuse osutamiseks sõlmitud agendilepingule kohaldatav kohtualluvus tehakse kindlaks määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel ja millised kriteeriumid on kohtualluvuse määramisel otsustavad. Eelotsuse küsimused on esitatud Austrias asuva käsundiandjast äriühingu Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH ja Luksemburgis asuva kaubandusagendist äriühingu Silva Trade SA vahelises kohtuvaidluses.

## II. Õiguslik raamistik

A. *Ühenduse õigus*

1. Esmane õigus

3. EÜ asutamislepingu IV jaotises „Viisa-, varjupaiga-, sisserände- ja muu isikute vaba liikumisega seotud poliitika" sisalduva artikli 68 lõige 1 sätestab:

„Artiklit 234 kohaldatakse käesoleva jaotise suhtes järgmiste asjaolude ja tingimuste puhul: kui käesoleva jaotise tõlgenduse või ühenduse institutsioonide käesoleval jaotisel põhinevate õigusaktide kehtivuse või tõlgenduse kohta tõstatatakse küsimus poolelioleva kohtuasja läbivaatamisel liikmesriigi kohtus, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, taotleb see kohus Euroopa Kohtult selle kohta otsust, kui ta leiab, et kõnealune küsimus on vaja lahendada, selleks et ta saaks teha otsuse."

2. Määrus nr 44/2001

4. Määruse nr 44/2001 põhjendus 11 sätestab:

„Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga ning seepärast peab kohtualluvus alati olemas olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui kohtuvaidluse sisu või osapoolte autonoomia eeldab teistsugust seotust."

5. Määruse nr 44/2001 II peatükk „Kohtualluvus” sisaldab kohtualluvuse eeskirju.

6. Määruse nr 44/2001 artikli 2 lõige 1, mis kuulub kohtualluvust reguleeriva peatüki 1. jakku „Üldsätted”, näeb ette:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.”

7. Määruse nr 44/2001 samas jaos asuv artikli 3 lõige 1 sätestab:

„Isikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras.”

8. Kohtualluvust reguleeriva peatüki 2. jaos „[Valikuline] kohtualluvus” [täpsustatud tõlge] sisalduv artikkel 5 sätestab:

„Isik, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

1. a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;

b) kui ei ole kokku lepitud teisiti, käsitatakse käesoleva sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana:

– müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda,

– teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada;

c) kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a;

[…]”

B. *Siseriiklik õigus*

9. Austria Zivilprozessordnung’i (tsiviilkohtumenetluse seadustik) § 528 lõike 2 punkt 2 sätestab:

„Määruskaebus ei ole mingil juhul vastuvõetav,

[…]

2. kui vaidlustatud esimese astme kohtu määrust on täies ulatuses kinnitatud, välja arvatud juhul, kui hagi jäeti rahuldamata ainuüksi vormilistel põhjustel ilma sisulistes küsimustes otsust tegemata;

[…]”

10. Austria Handelsvertretergesetz’i (kaubandusagendiseadus) § 23 kohaselt:

„(1) […] Kui üks lepingupool ütleb lepingu üles ennetähtaegselt, ilma et tal oleks selleks mõjuv põhjus, võib teine lepingupool nõuda lepingu täitmist või rikkumisega põhjustatud kahju hüvitamist. […]

[…]”

11. Kaubandusagendiseaduse § 24 lõige 1 sätestab:

„Lepingulise suhte lõppemisel on kaubandusagendil õigus mõistlikule hüvitisele, kui

1. ta on käsundiandjale juurde toonud uusi kliente või olulisel määral arendanud kaubandussuhteid olemasolevate klientidega,

2. võib eeldada, et käsundiandja või selle õigusjärglane saab olulist kasu nendest kaubandussuhetest, seda ka lepingulise suhte lõppemisel, ja

3. hüvitise maksmine on mõistlik, arvestades kõiki asjaolusid, eeskätt agenditasu, mis kaubandusagendil jääb seoses nende klientidega saamata.

[…]”

## III. Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

12. Põhikohtuasja hageja Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH on asutatud Amstetteni linnas (Austrias), samas kui kostjast äriühing Silva Trade SA on asutatud Wasserbilligi linnas (Luksemburgis). Eelotsusetaotlusest nähtub, et äriühingu Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH juhataja Andreas Domberger tegutses kõigepealt Silva Trade SA kaubandusagendina iseenda nimel ning hiljem äriühingu Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH huvides. Asjaomane agendileping sõlmiti suuliselt.[6]

13. Hageja tegutses kaubandusagendina Austrias, Itaalias, Balti riikides, Poolas[7] ning Šveitsis. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel suhtles ta klientidega eeskätt oma asukohajärgsest büroost telefoni ja elektronposti teel, kuid vahel ka isiklikult klientide asu- või elukohas. 70% ulatuses täitis ta

6 – Asjaolu, et agendileping on sõlmitud suuliselt, ei tulene eelotsusetaotlusest, vaid hageja poolt põhikohtuasjas esitatud andmetest. Vt käesoleva ettepaneku punkt 32.

7 – Asjaolu, et kaubandusagent täitis kaubandusagendi ülesandeid Poolas, ei tulene eelotsusetaotlusest, vaid kostja poolt põhikohtuasjas esitatud andmetest. Vt käesoleva ettepaneku punkt 30.

kaubandusagendi ülesandeid hageja asukohas Austrias ja 30% ulatuses välismaal.

14. Kostja Silva Trade SA ütles agendilepingu üles 2. aprilli 2007. aasta kirjaga. Kuna hagejast kaubandusagendi arvates oli tegemist lepingu ennetähtaegse ja seadusevastase ülesütlemisega, esitas ta 21. augustil 2007 Landesgericht Sankt Pöltenisse, mis on Austria esimese astme kohus, kaubandusagendiseaduse § 23 alusel hagi temale lepingu ennetähtaegse ülesütlemisega tekitatud 27 864,65 euro suuruse kahju hüvitamiseks. Lisaks esitas ta oma hagis nõude 83 593,95 euro suuruse hüvitise väljamõistmiseks kaubandusagendiseaduse § 24 alusel. Hageja põhjendas Austria kohtualluvust määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktiga b, kuna ta tegutses kaubandusagendina oma asukohas Austrias. Hagile antud vastuses tugines kostja territoriaalse ja rahvusvahelise pädevuse puudumisele, väites, et Austrias tehtud tehingud moodustasid üksnes 24,9% hageja käibest ja et ülejäänud osa moodustasid välismaa tehingud.

15. 10. oktoobri 2008. aasta kohtumäärusega kinnitas esimese astme kohus oma territoriaalset pädevust. Esimese astme kohus märkis otsuse põhjendustes, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tähenduses tuleb mõistet „teenused" tõlgendada laialt ja arvestada, et kaubandusagendi tegevus on samuti selle mõistega hõlmatud. Selle kohtu pädevus põhineb asjaolul, et hageja peamine tegevuskoht asus Amstettenis (Austrias).

16. Kostja esitas Oberlandesgericht Wienile kohtualluvust puudutava kohtumääruse peale apellatsioonkaebuse, milles väidab, et juhul, kui lepinguliste kohustuste täitmise kohad asuvad mitmes liikmesriigis, tohib hageja esitada hagi ühes liikmesriigis kõigi lepinguliste kohustuste ulatuses üksnes siis, kui kohtualluvus määratakse määruse nr 44/2001 artikli 2 ehk kostja elukoha alusel. Kostja on seisukohal, et kui hagi ei esitata kostja elukohajärgsesse kohtusse, siis olukorras, kus lepinguliste kohustuste täitmise koht asub mitmes liikmesriigis, on nende liikmesriikide kohtud pädevad üksnes kohustuste selle osa suhtes, mida seal täideti.

17. EÜ artikli 68 lõikest 1 koosmõjus EÜ artikliga 234 tuleneva eelotsuse küsimuse

esitamise õiguse osas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kavatseb kinnitada esimese astme kohtu otsuse ning et tema otsuse peale ei saa edasi kaevata. Sellest seisukohast lähtuvalt saab eelotsusetaotluse esitanud kohut vastavalt EÜ artikli 68 lõikele 1 koosmõjus EÜ artikliga 234 pidada kohtuks, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata.

18. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab end käesoleval juhul pädevaks ja rajab oma seisukoha asjaolule, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tuleb tõlgendada autonoomselt ja et määrav on tegelik teenuse osutamise koht. Selles küsimuses tugineb eelotsusetaotluse esitanud kohus otsusele kohtuasjas Color Drack[8], milles Euroopa Kohus tõlgendas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimest taanet olukorras, kus kaup tarniti erinevatesse kohtadesse samas liikmesriigis. Euroopa Kohus rõhutas selles kohtuotsuses, et selle artikli tõlgendamisel tuleb arvestada määruse kujunemislugu, eesmärke ja ülesehitust[9] ning et samas liikmeriigis asuvate tarnekohtade paljususe korral peab üksainus kohus olema pädev lahendama kõik lepingust tulenevad hagid.[10] Selles kohtuotsuses jõudis Euroopa Kohus lisaks järeldusele, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimene taane kuulub kohaldamisele nii ühe ainsa tarnekoha kui ka tarnekohtade paljususe korral[11] ning et kaba tarnekohtade paljususe korral tuleb lepingu täitmise kohaks lugeda see koht, mille korral esineb tihedaim seos lepingu ja pädeva kohtu vahel ning milleks tavaliselt on peamise tarne koht.[12] Kui peamise tarne kohta ei ole võimalik kindlaks määrata, võib hageja määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimese taande alusel esitada hagi oma valitud tarnekoha kohtusse[13].

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et põhimõtted, mida Euroopa Kohus käsitles eespool viidatud otsuse Color Drack aluseks olnud kohtuasjas, võib samuti üle kanda teenuste osutamise lepingutele, mille alusel neid teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu põhjenduste kohaselt tuleb sellisel juhul kohtualluvuse määramisel lähtuda tihedamast seosest teenuseid osutava isiku peamise

8 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus.
9 – *Ibidem,* punkt 18.
10 – *Ibidem,* punkt 38.
11 – *Ibidem,* punkt 28.
12 – *Ibidem,* punkt 40.
13 – *Ibidem,* punkt 42.

tegevuskohaga. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates osutas põhikohtuasja hageja kaubandusagendi teenuseid oma Austria asukohast, mida saab pidada tema peamiseks tegevuskohaks, mistõttu on Austria kohtud käesolevas asjas pädevad.

20. Lisaks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kohtuotsuse Besix[14] aluseks olnud kohtuasjast tulenevat põhimõtet ei saa käesolevas asjas kohaldada. Nimetatud Besix kohtuasi käsitles geograafiliselt piiritlemata tegevusest hoidumise kohustust, samas kui käesolevas kohtuasjas on kohustuste täitmise kohad geograafiliselt piiritletud.

21. Neil asjaoludel esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus oma 23. detsembri 2008. aasta määrusega EÜ artikli 68 alusel koosmõjus EÜ artikliga 234 Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:[15]

„1. a) Kas nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet kohaldatakse teenuste osutamise lepingu suhtes ka siis, kui lepingu kohaselt osutatakse teenuseid mitmes liikmesriigis?

Kui vastus sellele küsimusele on jaatav,

kas nimetatud sätet tuleb tõlgendada selliselt, et

b) iseloomuliku kohustuse täitmise koht määratakse selle koha järgi, kus asub – ajakulu ja tegevuse olulisuse alusel hinnates – teenuse osutaja peamine tegevuskoht?

c) peamise tegevuskoha kindlakstegemise võimatuse puhul võib hagi kõigi

14 – 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-256/00: Besix (EKL 2002, lk I-1699).

15 – See joonealune märkus puudutab ainult käesoleva ettepaneku sloveenikeelset versiooni.

lepingust tulenevate nõuete rahuldamiseks esitada hageja valikul ükskõik millises teenuse osutamise kohas [Euroopa] ühenduse piires?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a on teenuste osutamise lepingu puhul kohaldatav ka siis, kui lepingu kohaselt osutatakse teenuseid mitmes liikmesriigis?"

**IV. Menetlus Euroopa Kohtus**

22. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtusse 15. jaanuaril 2009. Kirjalikus menetluses esitasid oma märkused põhikohtuasja pooled, Saksamaa valitsus ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Komisjon. Põhikohtuasja pooled, Saksamaa valitsus ja komisjon esitasid 29. oktoobri 2009. aasta kohtuistungil suulised märkused ning vastasid Euroopa Kohtu küsimustele.

**V. Poolte argumendid**

A. *Vastuvõetavus*

23. Vastuvõetavuse küsimust on käsitlenud oma kirjalikes märkustes üksnes komisjon, kinnitades, et EÜ artikli 68 alusel on vastuvõetavad ainult selliste kohtute eelotsuse küsimused, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata. Kas tegemist on viimase astme kohtuga, sõltub komisjoni arvates konkreetsetest asjaoludest ehk sellest, kas asjaomases menetluses saab kohtu otsuse peale edasi kaevata.

24. Komisjon on seisukohal, et käesoleva juhtumi konkreetsetest asjaoludest nähtuvalt ei saa asjaomase otsuse peale edasi kaevata. Komisjoni põhjendusel tuleneb Austria

tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 528 lõike 2 punktist 2, et kassatsioon ei ole vastuvõetav, kui vaidlustatud esimese astme kohtu määrus on täies ulatuses kinnitatud. Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus kavatseb kõnealuses kohtuasjas kinnitada esimese astme kohtu pädevust puudutava määruse, siis ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohtu määruse peale enam esitada määruskaebust. Seega on need eelotsuse küsimused komisjoni arvates vastuvõetavad.

B. *Esimene eelotsuse küsimus*

1. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b kohaldamine teenuste osutamise lepingutele, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis (küsimus 1 a)

25. Põhikohtuasja hageja, Saksamaa valitsus, Ühendkuningriigi valitsus ja komisjon teevad Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele küsimusele selliselt, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav ka teenuste osutamise lepingutele, mille korral teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. Sisuliselt rõhutavad need pooled seda, et eespool viidatud kohtuotsust Color Drack võib kohaldada ka juhtudel, kui lepingulist kohustust tuleb täita mitmes liikmesriigis. Põhikohtuasjas hageja, Saksamaa valitsuse ja komisjoni põhjendustest tuleneb ka see, et nende poolte arvates on Euroopa Kohus juba vastanud sellele eelotsuse küsimusele eespool viidatud kohtuotsuse Rehder aluseks olnud kohtuasjas.

26. Hageja põhikohtuasjas lisab, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaldamisega käesolevas asjas arvestatakse etteaimatavuse põhimõtet, kuna põhikohtuasja poolte vahel sõlmitud leping viitab sõnaselgelt, millistes liikmesriikides nimetatud hageja hakkab teenuseid osutama. Hageja arvates esineb oluline erinevus kohtuotsusest Besix,[16] mille puhul ei olnud võimalik kindlaks teha, millistes liikmesriikides tuli täita lepinguline kohustus, mis seisnes tegevusest hoidumisest.

27. Saksamaa valitsus rõhutab lisaks, et ühest ja samast lepingulisest suhtest tulenevaid nõudeid peab olema pädev lahendama

16 – Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus.

kohus, kellel on tihedaim seos selle lepingulise suhtega.

28. Ühendkuningriigi valitsuse hinnangul kuulub määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt b kohaldamisele teenuste osutamise lepingutele, olenemata sellest, kas teenuseid osutati ühes või mitmes liikmesriigis. Selles osas rõhutab viimane, et niisugune tõlgendus on kooskõlas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b sõnastusega ja vastab selles sisalduvale põhimõttele. Esiteks tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b kohaldada alati siis, kui see on mõistlikult võimalik, teiseks peab etteaimatavuse huvides olema võimalik hõlpsasti määrata, mis kohus on konkreetses asjas pädev, kolmandaks tuleb vältida sama vaidluse eri aspektide üle otsustamist erinevate kohtute poolt ja neljandaks peab käesolevas kohtuasjas eelotsuse küsimusele antav vastus olema kooskõlas Euroopa Kohtu tõlgendusega Brüsseli konventsiooni[17] artikli 5 punkti 1 kohta.

29. Komisjon rõhutab, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b sõnastusest ega ülesehitusest ei nähtu, et kaupade müügi või teenuste osutamise lepingute korral määratakse kohtualluvus selle sätte alusel üksnes juhul, kui lepinguline kohustus täidetakse ainuüksi ühes liikmesriigis. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b kohaldamisala selline kitsendamine ei ole kooskõlas selle määruse eesmärkidega. Komisjon rõhutab, et määruse põhjendustest 2, 6 ja 8 tuleneb, et siseturu häireteta toimimise tagamiseks tuleb kehtestada kohtualluvuse ühtlustamismeetmed juhuks, kui hageja elukoht on ühes liikmesriigis, kuid asjas esinevad piiriülesed asjaolud. Komisjoni hinnangul ei ole sellise eesmärgiga kooskõlas see, kui kaupade tarne ja teenuste osutamise lepingutele kohaldatav kohtualluvus piirduks kaupade tarne ja teenuste osutamisega ainuüksi ühes liikmesriigis. Lisaks mõjutaks selline kohaldamisala kitsendamine olulisel määral selle sätte tõhusust, kuna viimast ei saaks kohaldada juhul, kui ainult osa kaupadest tarniti või osa teenustest osutati teises liikmesriigis. See ei oleks samuti kooskõlas selle sätte kujunemislooga. Võrreldes varem kehtinud Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktiga 1 on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 muudetud selliselt, et kaupade müügi ja teenuste osutamise „täitmise kohaks" on selle artikli mõistes lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koht. Seega lihtsustab selline säte kohtualluvuse kindlakstegemist lepingule iseloomuliku kohustuse täitmise koha kaudu

17 – 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT L 304, lk 1; muudetud tekst lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 388, lk 1), 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 285, lk 1) ning 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta (EÜT 1997, C 15, lk 1).

selliste lepingute puhul, milles kõige sagedamini esinevad piiriülesed asjaolud.

30. Erinevalt kõigist teistest pooltest on kostja põhikohtuasjas seisukohal, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet ei saa kohaldada teenuste osutamise lepingutele, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. See pool rõhutab, et eespool viidatud kohtuotsust Color Drack, mis käsitleb kaupade tarnet ühes liikmesriigis, ei saa kohaldada käesolevale juhtumile, mis puudutab teenuste osutamist mitmes liikmesriigis, kuna see ei oleks kooskõlas eesmärgiga, et pädeva kohtu kindlakstegemine peab olema etteaimatav. Kuna valdav osa hageja käibest pärines teistest liikmesriikidest ja mitte Austriast (kostja põhjendusel pärines tähtsaim osa käibest Poolast), ei ole pädeva kohtu määramine etteaimatav. Siinkohal tugineb kostja kohtujurist Bot' ettepanekule eespool viidatud kohtuotsuse Color Drack[18] aluseks olevas kohtuasjas, kes järeldas, et kui lepinguliste kohustuste täitmise kohad asuvad mitmes liikmesriigis, ei saa kohtualluvust määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel.[19] See pool on lisaks seisukohal, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 sõnastus käsitleb üksnes ühtainsat täitmise kohta, kuna mõistet „koht" on alati ainsuses kasutatud. Seoses kohtuotsusega Besix[20] väidab see pool lisaks, et ebamugavused, mis kaasnevad asjaoluga, et erinevad kohtud otsustavad sama vaidluse eri aspektide üle, võivad olla välditavad, kui hageja esitab hagi kostja asukohas.

2. Kohtualluvuse kindlakstegemine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel (küsimus 1 b)

31. Põhikohtuasja hageja ja komisjon on seisukohal, et kohtualluvus tuleb määrata lähtuvalt teenuse osutaja peamisest tegevuskohast („Tätigkeitsschwerpunkt").

32. Hageja rõhutab veel seda, et lepingupooled võivad hõlpsasti lepingus eelnevalt kokku leppida peamise teenuste osutamise koha, millega kohtualluvuse määramine oleks

18 – 15. veebruaril 2007 esitatud ettepanek.

19 – *Ibidem,* punkt 30.

20 – Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus.

etteaimatav, sest hageja teaks täpselt, millisesse kohtusse ta peaks hagi esitama, samas kui kostja teaks, millisesse kohtusse teda võib kaevata. Põhikohtuasja menetluses kinnitas hageja, et osutas suuliselt sõlmitud lepingu alusel kaubandusagendi teenuseid, mis seisnesid käsundiandjale uute klientide toomises ja olemasolevate klientidega suhete arendamises, klientidega lepingute sõlmimisele eelnevate läbirääkimiste pidamises, lepingute sõlmimises, pretensioonide vastuvõtmises ja käsundiandjale kaupade müügi üldise toe tagamises. Kuna ta osutas suurema osa teenustest oma Austria asukohast, on Austria kohus pädev seda vaidlust lahendama.

33. Komisjon on seisukohal, et pädevuse määramine teenuse osutaja peamise tegevuskoha järgi vastab erinevatele eesmärkidele, mis on seotud asjakohase kohtualluvuse kindlakstegemisega. Esiteks on see kooskõlas eesmärgiga lahendada kõiki samast lepingust tulenevaid vaidlusi ühes kohtus, teiseks teenib see kohtualluvuse etteaimatavuse eesmärki, kolmandaks vastab selline kohtualluvuse määramine lepingu ja pädeva kohtu vahelise ruumilise läheduse eesmärgile ja neljandaks teenib selline määramine poolte võrdsete võimaluste põhimõtet, sest hagejal on seega võimalus esitada hagi lepingu täitmise koha järgsesse kohtusse, samas kui kostja peale saab kaevata ainult ühes liikmesriigis. Komisjon rõhutab, et tuleb tuvastada, millises liikmesriigis teenuseid peamiselt osutati. Selles osas tuleb asjaolusid kogumis arvestada, näiteks seda, millises kohas sõlmiti enim lepinguid või kus oli olulisim käive. Komisjoni hinnangul osutati suurim osa teenuseid antud juhul Austrias, kuna 70% kaubandusagendi teenustest osutati Austrias ja kõigest 30% välismaal. Asjaolu, et hageja teenis Austrias ainult 25% kasumist, ei räägi vastu Austria kohtualluvusele, kuna hageja juhtis oma tegevust oma asukohast Amstetteni linnas, Austrias.

34. Saksamaa valitsus on seisukohal, et kui kaubandusagendi tegevus toimub mitmes liikmesriigis, tuleb lähtuda ümberlükatavast eeldusest, et lepingujärgne teenuste

osutamise koht, mille alusel määratakse kohtualluvus, on kaubandusagendi „peakontori" („Hauptbüro") asukoht.

Ühendkuningriigi valitsus on seisukohal, et teenuste osutamise kohaks tuleb lugeda lepingujärgset teenuse tegeliku osutamise kohta – see asjaolu tuleb asjaomasel juhul tuvastada siseriiklikul kohtul, lähtudes asjas tähtsust omavatest faktilistest asjaoludest ja tegelikust majanduslikust olukorrast.

35. Vastuseks Saksamaa valitsuse poolt esitatud põhjendustele rõhutas komisjon suulises menetluses, et ta ei lähtuks sellisest ümberlükatavast eeldusest, kuna see on vastuolus määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b eesmärgiga, mille kohaselt määratakse kohtualluvus faktiliste asjaolude põhjal. Selliste asjaolude analüüs leiaks siseriiklikus kohtus aset üksnes juhul, kui kostja vaidlustaks eelduse, mis asetab temale tõendamiskoormise. Ümberlükatav eeldus soodustaks ülemääraselt kaubandusagenti, kes saaks alati esitada hagi ja kelle peale saaks kaevata tema asukohas;[21] kostja puhul oleks sellisel ümberlükataval eeldusel siiski sama mõju, mis kohtualluvuse kindlaksmääramisel määruse nr 44/2001 artikli 2 lõike 1 üldreegli alusel.

3. Kohtualluvuse määramine, kui peamist tegevuskohta ei ole võimalik kindlaks teha (küsimus 1 c)

37. Põhikohtuasja hageja ja Saksamaa valitsus on seisukohal, et esimese küsimuse punktile c) tuleb vastata jaatavalt, nimelt et juhul, kui peamist tegevuskohta ei ole võimalik kindlaks teha, saab hagi esitada vastavalt hageja valikule mis tahes teenuste osutamise kohas ühenduse piires.

36. Ühendkuningriigi valitsuse arvates ei ole kohtualluvuse määramine teenuse osutaja peamise tegevuskoha järgi asjakohane. Viimase all peab ta silmas üldiselt teenuse osutaja peamise tegevuskoha kindlakstegemist.

38. Ühendkuningriigi valitsus on seevastu seisukohal, et juhul, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis ja kui peamist teenuse osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks

21 – Suulises menetluses ei kasutanud komisjon väljendit „Hauptbüro" (peakontor) vaid hoopis väljendeid „Niederlassung" ja „Hauptniederlassung" (asukoht, peamine asukoht).

teha, ei kuulu määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt b kohaldamisele, sest hagejale mitme kohtu seast hagi esitamiseks ühe valimise võimaldamine toob kaasa mis tahes kohtu pädevuse ja selline kohtualluvuse määramine ei ole kostjale etteaimatav.

39. Arvestades küsimustele 1(a) ja 1(b) antud vastustega, jätab komisjon küsimuse 1(c) vastamata.

C. *Teine eelotsuse küsimus*

40. Teise küsimuse osas on põhikohtuasja hageja ja komisjon seisukohal, et neile ei ole vaja vastata, arvestades esimesele küsimusele antud jaatava vastusega.

41. Põhikohtuasja hageja on arvamusel, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a ei kuulu käesolevas asjas kohaldamisele, kuna nii selle sätte kui sama artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel ei saa tagada etteaimatavust ja õiguskindlust kohtualluvuse määramisel.

42. Ühendkuningriigi valitsus on seisukohal, et juhul kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt b ei kuulu kohaldamisele teenuste osutamise koha kindlakstegemise võimatuse tõttu, kohaldatakse artikli 5 punkti 1 alapunkti a. Viimane tugineb oma arutluskäigus artikli 5 punkti 1 alapunktile c, mis sätestab, et kohaldatakse nimetatud artikli 5 punkti 1 alapunkti a, kui artikli 5 punkti 1 alapunkt b ei kuulu kohaldamisele.

43. Saksamaa valitsus ei esitanud seisukohta teises küsimuses.

## VI. Kohtujuristi hinnang

A. *Sissejuhatus*

44. Käesolevas asjas on Euroopa Kohtul palutud tõlgendada määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet seoses

agendilepinguga[22] olukorras, kus kaubandusagent osutab teenuseid mitmes liikmesriigis. Euroopa Kohtul on järelikult võimalik lahendada kohtualluvuse küsimus sellistest lepingutest tulenevate vaidluste korral, kus teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis – tegemist on õigusalases kirjanduses tükk aega tagasi välja toodud probleemiga.[23] Seda küsimust on juba tõstatatud seoses veolepinguga otsuse Rehder[24] aluseks olnud kohtuasjas, kuid selles asjas ei kujutanud teenuste osutamine mitmes liikmesriigis sellist probleemi, kuna oli ainult kaks teenuste osutamise koha võimalust: lennuki väljumise koht ja saabumise koht. Käesolev asi on seega esimene, mille puhul Euroopa Kohus saab võtta seisukoha kohtualluvuse küsimuses olukorras, kus teenuseid osutatakse mitmes kohas eri liikmesriikides.

45. Käesolev kohtuasi ei ole siiski ainuke, milles Euroopa Kohus puutub kokku sellist tüüpi probleemistikuga. Tuleb märkida, et hetkel on Euroopa Kohtu menetluses sarnast probleemistikku puudutav Seunigi[25] kohtuasi, mida ei ole veel lahendatud. See kohtuasi käsitleb kohtualluvuse määramist juhul, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. Otsus käesolevas kohtuasjas mõjutab ka otsust kohtuasjas Hölzel/Seunig.

46. Lisaks tuleb rõhutada, et lepingud, mille korral võib tõstatuda kohtualluvuse määramise küsimus seoses võimalusega osutada teenuseid mitmes liikmesriigis, erinevad teineteist olulisel määral. Selline küsimus võib

22 – Euroopa Kohus on küll juba käsitlenud Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1 raames kohtualluvuse küsimust agendilepingutest tulenevate vaidluste korral kohtuasjas, mis oli aluseks 5. oktoobri 1999. aasta otsusele kohtuasjas C-420/97: Leathertex (EKL 1999, lk -6747). See kohtuasi ei ole käesoleval juhul siiski asjakohane, sest Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktist 1 tulenevat kohtualluvust määratakse teisiti kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel. Kehtiva määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a vastab Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktile 1. Selle sätte alusel kohtualluvuse määramisel tehakse kohustuse täitmise asjaomane koht kindlaks lähtuvalt lepingulistele suhetele kohaldatavast õigusest (lex causae) ning viimane määratakse siseriikliku õiguse kollisiooninormide alusel vaidlust lahendava siseriikliku kohtu poolt. Kohtualluvuse määramise kohta määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel vt käesoleva ettepaneku punkt 76.

23 – Õigusalases kirjanduses on seda probleemi käsitlenud Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano,* 3e édition, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2002, lk 159, punkt 199; Mankowski, P., toimetanud Magnus, U ja Mankowski, P., *Bruxelles I Regulation,* Sellier. European Law Publishers, Munich, 2007, punkt 147, punkt 120 jj, samuti Leible, S., „Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht,* n° 16/2009, lk 573.

24 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder.

25 – Kohtuasi C-147/09; Euroopa Liidu Teatajas 4. juulil 2009 (ELT C 153, lk 27) avaldatud eelotsuse küsimused. Selles kohtuasjas volitas Austrias asuv hageja Tšehhi Vabariigis asuvat kostjat esindama hagejat mitmesugustes tehingutes, nagu pangatehingud, hoolekanne, vanurite koduabitöö, seejärel andis ta üldise volituse hageja esindamiseks kõikides tehingutes. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et ei ole võimalik kindlaks teha, kas kostja sooritas suurema osa hageja nimel tehtud tehingutest Austrias või Tšehhi Vabariigis. Faktiliste asjaolude osas vt Oberlandesgericht Wien 27. veebruari 2009. aasta määrus.

tõstatuda ka näiteks advokaadi ja kliendi vahel sõlmitava kliendilepingu korral.[26] Kui näiteks Luksemburgis asuv advokaadibüroo esindab Saksamaal asuvat klienti Prantsusmaaga seotud asjas ning kui kliendi ja advokaadibüroo vahel tekib kohtuvaidlus, tõstatub küsimus, millise riigi kohus on pädev sellist vaidlust lahendama. Kohtualluvuse määramine võib olla sama keeruline ka agendilepingu korral, kui agent tegutseb käsundiandja huvides mitmes liikmesriigis. Seega tuleb Euroopa Kohtul käesolevas asjas otsuse tegemisel arvestada selle tagajärgedega teist tüüpi lepingutele, mille korral teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis.

B. *Vastuvõetavus*

47. Vastavalt EÜ artikli 68 lõikele 1 koosmõjus EÜ artikliga 234 saab üksnes selline kohus, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, esitada eelotsuse küsimuse EÜ asutamislepingu IV jaotise „Viisa-, varjupaiga-, sisserände- ja muu isikute vaba liikumisega seotud poliitika" tõlgendamise kohta või selle jaotise alusel ühenduse institutsioonide poolt vastu võetud õigusaktide kehtivuse või tõlgendamise kohta.[27] EÜ artikli 61 punkti c ja EÜ artikli 67 lõike 1 alusel vastu võetud määrus nr 44/2001 kujutab endast õigusakti, mille ühenduse institutsioonid on vastu võtnud selle jaotise alusel.

48. Käesolevas asjas sõltub vastus küsimusele, kas eelotsusetaotluse esitanud kohut saab lugeda kohtuks, „kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata", lahendist, mis tehakse kohtualluvust puudutava otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse menetluses, mis on läbivaatamisel eelotsusetaotluse esitanud kohtus.[28] Kooskõlas Austria

26 – Vt eespool viidatud Mankowski, P., lk 147, punkt 120.

27 – Lissaboni lepingu, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut, sõlmitud Lissabonis 13. detsembril 2007 (ELT C 306, lk 1), artikli 2 punktis 67 tühistatakse kehtiv EÜ artikkel 68. See viitab asjaolule, et alates Lissaboni lepingu jõustumisest 1. detsembril 2009 saavad kõik liikmesriikide kohtud esitada selles valdkonnas eelotsusetaotlusi ja see õigus ei ole enam reserveeritud kohtutele, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata. Kuna eelotsuse küsimuste vastuvõetavust hinnatakse lähtuvalt nende saabumisest Euroopa Kohtusse, ei ole Lissaboni lepingu see säte käesolevas kohtuasjas veel kohaldatav.

28 – Meenutagem, et hinnang, kas tegemist on kohtuga, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, ei ole abstraktne, vaid hoopis konkreetne ning sõltub asjaomases kohtuasjas edasikaebamise õiguse olemasolust. Lisaks on Euroopa Kohus konkreetsete faktiliste asjaolude hindamise pinnalt leidnud, et eelotsuse küsimus on vastuvõetamatu näiteks 31. märtsi 2004. aasta kohtumääruses C-51/03: Georgescu (EKL 2004, lk I-3203, punktid 29–32) ja 10. juuni 2004. aasta kohtumääruses C-555/03: Warbecq (EKL 2004, lk I-6041, punktid 12–15). Vt õigusalast kirjandust, mis käsitleb üksikasjalikku hinnangut selle kohta, kas tegemist on kohtuga, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, vt nt Rossi, M., toimetanud Calliess, C., ja Ruffert, M., *EUV/EGV. Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar*, 3 Aufl., Beck, München, 2007, lk 951, punkt 4.

tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 528 lõike 2 punktiga 2 ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohtu määruse peale edasi kaevata (määruskaebus), kui viimane kinnitab esimese astme kohtu määruse kohtualluvust puudutavas osas. Vastupidisel juhul: kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei kinnita esimese astme kohtu määrust, võib eelotsusetaotluse esitanud kohtu selle määruse peale edasi kaevata (määruskaebus).

49. Eelotsusetaotluse esitanud kohus avaldab, et kavatseb kinnitada esimese astme kohtu määruse kohtualluvust puudutavas osas ja järelikult ei saa selle määruse peale edasi kaevata.[29] Tuleb siiski rõhutada, et selle otsuse sisu ei sõltu üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangust, vaid eeskätt Euroopa Kohtu poolt eelotsuse küsimusele antavast vastusest. Kui Euroopa Kohtu vastus langeb sisuliselt kokku Austria esimese astme kohtu otsusega, ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohtu määruse peale määruskaebust esitada, samas kui Euroopa Kohus otsustab teisiti, võib eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsuse edasi kaevata, millisel juhul ei ole selle kohtu puhul tegemist kohtuga, „kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata".

50. Leian, et käesolevas kohtuasjas on need eelotsuse küsimused vastuvõetavad. Põhiline argument vastuvõetavuse kasuks on tagajärjed, mis kaasneksid sellega, kui neid küsimusi ei loetaks vastuvõetavaks. Sellisel juhul lahendaks eelotsusetaotluse esitanud kohus asja ise ja kinnitaks esimese astme kohtu otsuse. Selle tagajärjel kujutaks eelotsusetaotluse esitanud kohus endast kohut, „kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata". Lisaks, kui lugeda, et eelotsuse küsimused ei ole vastuvõetavad, omaks see käesolevas kohtuasjas määravat tähendust Euroopa Kohtu sisulisele otsusele ja selle tagajärjel ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsusele, kui eeldada, et Euroopa Kohus ja seega ka eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustaksid teisiti kui Austria esimese astme kohus. Käesolev juhtum käsitleb üksnes võimalust, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on viimane kohtuaste, kuid sellest võimalusest peab eelotsuse küsimuste vastuvõetavuse jaoks piisama, sest vastuvõetavuse küsimuse analüüsi etapis ei ole veel

29 – Tasub lisada, et Austria õigusalases kirjanduses on vastuvõetavuse küsimust seoses EÜ artikli 68 lõikega 1 koosmõjus Austria tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 528 lõike 2 punktiga 2 käsitlenud Tarko, I. ja Mayer, H., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung*, Wien, 2003, märkides EÜ artiklit 68 kommenteerivas punktis 8, et siseriiklik eelotsusetaotluse esitanud kohus saab käesoleva juhtumiga sarnasel juhul esitada eelotsuse küsimuse üksnes siis, kui ta kavatseb kinnitada esimese astme kohtu otsuse, mispuhul määruskaebus on vastuvõetamatu. Autori arvates tuleb seda eelotsusetaotluses märkida.

teada sisulist otsust. Seetõttu olen seisukohal, et tuleb otsustada vastuvõetavuse kasuks ja anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule käesolevas asjas lahendi tegemiseks tarvilik tõlgendus.

51. Eeltoodust tulenevalt olen seisukohal, et need eelotsuse küsimused on käesoleval juhul vastuvõetavad.

C. *Esimene eelotsuse küsimus*

52. Esimene küsimus koosneb mitmest osast. Esimese küsimuse punkt a käsitleb seda, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet saab kohaldada lepingutele, mille alusel teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis, nagu seda on agendileping käesoleval juhul. Esimese küsimuse punkt b puudutab agendilepingute kohtualluvuse määramist juhul, kui kaubandusagendi teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. Täpsemalt tuleneb sellest küsimus, kas iseloomulike kohustuste täitmise koht määratakse selle järgi, kus asub peamine teenuste osutamise koht. Esimese küsimuse punkt c käsitleb seda, kas juhul, kui peamist tegevuskohta ei ole võimalik kindlaks teha, võib hagi kõigi lepingust tulenevate nõuete rahuldamiseks esitada hageja valikul ükskõik millises teenuse osutamise kohas ühenduse piires.

53. Enne kui asuda eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele antavate vastuste juurde, esitan oma arutluskäigus kõigepealt agendilepingu, mis on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses teenuste osutamise leping, põhitunnused.

1. Sissejuhatavad märkused agendilepingu kohta

a) Agendilepingu tunnused

54. Liikmesriikide õigus agendilepingute valdkonnas on agendilepingute põhitunnuste osas kooskõlas nõukogu 18. detsembri 1986. aasta direktiiviga 86/653/EMÜ füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevate kaubandusagentide

tegevust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta.[30]

55. Direktiivi 86/653 kohaselt on kaubandusagent füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vahendaja, kellel on püsiv volitus[31] pidada läbirääkimisi kaupade müügi või ostu üle teise isiku (käsundiandja) nimel või pidada läbirääkimisi niisuguste tehingute üle või neid sõlmida käsundiandja nimel.[32] Kaubandusagent on kohustatud edastama käsundiandjale kogu tema valduses oleva vajaliku informatsiooni ja täitma kõiki käsundiandja antud põhjendatud juhiseid.[33] Oma ülesannete täitmisel peab kaubandusagent lähtuma käsundiandja huvidest ning tegutsema lojaalselt ja heauskselt.[34]

56. Tulenevalt direktiivist 86/653/EMÜ on käsundiandja kohustatud esitama kaubandusagendile asjaomase kaubaga seotud vajalikud dokumendid ja hankima kaubandusagendile agendilepingu täitmiseks vajaliku informatsiooni ning lisaks, teavitama kaubandusagenti sellest, kui käsundiandja eeldab, et äritehingute maht on märkimisväärselt väiksem sellest, mida kaubandusagent oleks tavaliselt võinud eeldada.[35]

30 – EÜT L 382, lk 17. Vastavalt direktiivi teises põhjenduses märgitule takistavad kaubandusliku esindamisega seotud siseriiklike õigusaktide erinevused oluliselt agendilepingute sõlmimist ja toimimist, kui käsundiandja ja kaubandusagent on registreeritud eri liikmesriikides. Tasub märkida, et Austria õigusesse on see direktiiv üle võetud kaubandusagendiseadusega (Handelsvertretersgesetz), Belgia õigusesse kaubandusagendi lepingu seadusega, Prantsuse õigusesse äriseadustikuga *Code de commerce* (artiklid L-134-1 – L-134-17), Itaalia õigusesse tsiviilseadustikuga *Codice Civile* (artiklid 1742–1753), Saksa õigusesse kaubandusseadustikuga *Handelsgesetzbuch* (artiklid 84–92c), Sloveenia õiguses võlaõigusseadusega *Obligacijskega zakonika* (artiklid 807–836) ja Ühendkuningriigi õigusesse õigusaktiga Statutory Instrument 1993 No. 3053 – The Commercial Agents *Council Directive* Regulations 1993.

31 – Tuleb rõhutada, et agendileping on kestvusleping ja see asjaolu tuleneb juba direktiivi 86/653 sõnastusest. Samuti nähtub see kestvussuhte omadus direktiivi siseriiklikusse õigusesse üle võtnud mõnede liikmesriikide õigusnormide sõnastusest. Näiteks sätestab Austria õiguses kaubandusagendiseaduse § 1 lõige 1 järgmist: „Handelsvertreter ist, wer von einem anderen mit der Vermittlung oder dem Abschluss von Geschäften […] *ständig* betraut ist […]". Belgia kaubandusagendiseadus sätestab artiklis 1 järgmist: „Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel […] l'agent commercial est chargée *de façon permanente* […] de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires […] du commettant". Prantsuse õiguses sätestab äriseadustiku artikkel L-134-1: „L'agent commercial est un mandataire qui […] est chargé, *de façon permanente*, de négocier et, éventuellement, de conclure des contrats […]". Itaalia õiguses sätestab tsiviilseadustiku artikkel 1742: „Col contratto di agenzia una parte assume *stabilmente* l'incarico di promuovere, per conto dell'altra […] la conclusione di contratti […]". Saksa õiguses sätestab kaubandusseadustiku § 84 lõige 1 järgmist: „Handelsvertreter ist, wer […] *ständig* damit betraut ist, für einen anderen […] Geschäfte zu vermitteln oder in dessen Namen abzuschließen […]". Sloveenia õiguses sätestab võlaõigusseaduse artikkel 807 järgmist: „S pogodbo o trgovskem zastopanju se zastopnik zaveže, da bo *ves čas* skrbel za to, da bodo tretje osebe sklepale pogodbe z njegovim naročiteljem […]". Ühendkuningriigi õiguses sätestab The Commercial Agents (Council Directive) Regulations'i artikli 2 lõige 1 järgmist: „„[C]ommercial agent" means a self-employed intermediary who has *continuing* authority to negotiate the sale or purchase of goods on behalf of another person […]". Kohtujuristi kursiiv.

32 – Vt direktiivi 86/653 artikli 1 lõige 2.

33 – Vt direktiivi 86/653 artikli 3 lõige 2. Tuleb lisada, et selle direktiivi artiklis 5 on sõnaselgelt märgitud, et lepingupooled ei või kõrvale kalduda artiklite 3 ja 4 sätetest, mis näevad ette kaubandusagendi ja käsundiandja õigused ja kohustused.

34 – Vt direktiivi 86/653 artikli 3 lõige 1.

35 – Vt direktiivi 86/653 artikli 4 lõige 2.

Suhetes kaubandusagendina peab käsundiandja tegutsema lojaalselt ja heauskselt.[36]

57. Kaubandusagendil on õigus saada agenditasu.[37] Tavaliselt lepivad osapooled kokku selle tasu suuruses, kuid sellise kokkuleppe puudumisel on kaubandusagendil direktiivi 86/653 kohaselt õigus agenditasule, mida tavaliselt makstakse kaubandusagendile kohas, kus ta tegutseb, sõltumata agenditasu määra käsitlevate liikmesriikide kohustuslike sätete kohaldamisest.[38]

58. Direktiiv 86/653 ei sätesta sõnaselgelt, et agendilepingu peab sõlmima kirjalikult, kuid liikmesriik võib ette näha, et agendileping on kehtetu, kui see ei ole kirjalikult kinnitatud.[39] Lisaks on igal lepingupoolel selle direktiivi kohaselt õigus taotluse korral saada teiselt lepingupoolelt tema allkirjaga kirjalik dokument, milles on sätestatud agendilepingu tingimused, sealhulgas hiljem kokku lepitud tingimused.[40] Vastavalt direktiivile ei ole sellest õigusest loobumine lubatud.[41]

b) Agendileping kui teenuste osutamise leping

59. Käesolevas asjas tuleb märkida, et agendileping on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses teenuste osutamise leping.[42] Kohtuotsu-

36 – Vt direktiivi 86/653 artikli 4 lõige 1.

37 – Direktiivi 86/653 artikli 7 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud, et kaubandusagendil on õigus saada agenditasu äritehingutelt, mis on sõlmitud agendilepingus sätestatud ajavahemiku jooksul, kui tehing on sõlmitud tema tegevuse tulemusena või kui tehing on sõlmitud kolmanda isikuga, kelle ta on eelnevalt saanud oma kliendiks samalaadsete tehingute jaoks, samuti kui talle on antud konkreetne geograafiline piirkond või klientide rühm või kui tal on ainuõigus konkreetsele geograafilisele piirkonnale või klientide rühmale. Erandjuhtudel on kaubandusagendil õigus saada agenditasu äritehingutelt, mis on sõlmitud pärast agendilepingu lõppemist (vt direktiivi 86/653 artikkel 8).

38 – Vt direktiivi 86/653 artikli 6 lõige 1.

39 – Vt direktiivi 86/653 artikli 13 lõige 2.

40 – Vt direktiivi 86/653 artikli 13 lõige 1. Tasub märkida, et prantsuse, itaalia, saksa ja sloveeni seadusandjad on seda võimalust kasutanud. Nende liikmesriikide õigusnormid ei sätesta sõnaselget kohustust sõlmida agendileping kirjalikult, vaid hoopis seda, et lepingupoolel on õigus nõuda teiselt lepingupoolelt lepingu tingimusi sisaldavat kirjalikku dokumenti. Belgia õiguse osas vt kaubandusagendiseaduse artikkel 5, Itaalia õiguse osas vt tsiviilseadustiku artikkel 1742, Prantsuse õiguse osas vt äriseadustiku artikkel L-134-2, Saksa õiguse osas vt kaubandusseadustiku § 85, Sloveenia õiguse osas vt võlaõigusseaduse artikkel 808.

41 – Vt direktiivi 86/653 artikli 13 lõige 1.

42 – Seda seisukohta on õigustatud ka õigusalases kirjanduses. Vt näiteks Gaudemet-Tallon, H., „5 oktoober 1999 – Cour de justice des Communautés européennes" [kohtuotsuse Leathertex kommentaar], *Revue critique de droit international privé*, nr 1/2000, lk 88; Emde, R., „Heimatgerichtsstand für Handelsvertreter und andere Vertriebsmittler?", *Kommunikation & Recht*, nr 7/2003, lk 508; eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 131, punkt 89; Fach Gómez, K., „„El Reglamento 44/2001 y los contratos de agencia comercial internacional: aspectos jurisdiccionales„, *Revista de derecho comunitario europeo*, nr 14/2003, lk 208; Berlioz. P.,"" La notion de fourniture de services au sens de l'article 5–1 b) du règlement „Bruxelles I"" , *Journal du droit international (Clunet)*, nr 3/2008, punkt 45.

ses Falco Privatstiftung ja Rabitsch rõhutas Euroopa Kohus, et teenuste mõiste tähendab seda, „et vähemalt see lepingu pool, kes teenust osutab, teeb tasu eest mingi kindla tegevuse".[43] Käesoleval juhul on see tingimus täidetud, sest kaubandusagent tõi käsundiandjale uusi klientide ja arendas suhteid olemasolevate klientidega, pidas klientidega lepingute sõlmimisele eelnevaid läbirääkimisi, sõlmis lepinguid, võttis vastu pretensioone ja tagas käsundiandjale kaupade müügi üldise toe.[44] Ta osutas teenuseid tasu eest, kuna sai oma tegevuse eest agenditasu. Seega on teenuste osutamise lepingu olemasolu tingimus käesoleval juhul vaieldamatult täidetud.

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaldamine mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste lepingutele (küsimus 1 a)

60. Oma esimese eelotsuse küsimuse punktis a küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav teenuste osutamise lepingule, nagu agendileping käesoleval juhul, mille alusel teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis.

61. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaselt teistsuguse kokkuleppe puudumisel on teenuste osutamise korral kohustuste täitmise koht, kus isiku võib kohtusse anda, olenemata tema elukohast teises liikmesriigis,[45] koht selles liikmesriigis, kus vastavalt lepingule teenuseid osutati või oleks pidanud osutama. Olen seisukohal, et artikli sõnastus ei võimalda öelda, kas seda saab kohaldada ühes ainsas liikmesriigis või mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste lepingutele. Liikmesriigi mõiste kasutamist ainsuses ei saa samuti määravaks lugeda.[46]

43 – Eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Falco, punkt 29. Vt ka kohtujurist Trstenjaki 27. jaanuari 2009. aasta ettepanek kohtuasjas C-533/07: Falco Privatstiftung ja Rabitsch (EKL 2009, lk I-03327, punkt 57) ja selles viidatud õigusalane kirjandus.

44 – Vt käesoleva ettepaneku punktis 32 sisalduvad põhikohtuasja hageja poolt esitatud andmed.

45 – Vt määruse 44/2001 artikli 5 punkt 1.

46 – Väga rangest grammatilisest tõlgendusest lähtuvalt võib väita, et liikmesriigi mõiste kasutamine ainsuses viitab sellele, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav ainult juhul, kui teenuseid osutatakse ühes liikmesriigis, kuid see oleks minu arvates vastuolus selle sätte eesmärgiga, milleks on kohtualluvuse määramine kõikide teenuste osutamise lepingute korral. Grammatiline tõlgendamine on üksnes tõlgenduse lähtekoht ja seda peavad toetama eeskätt teleoloogiline ja süstemaatiline tõlgendus. Ühenduse õiguse eri tõlgendusmeetodite kohta vt näiteks Riesenhuber, K., toimetanud Riesenhuber, K., *Europäische Methodenlehre. Handbuch für Ausbildung und Praxis*, De Gruyter Recht, Berlin, 2006, lk 250 jj. Vt lisaks Delnoy, P., *Éléments de méthodologie juridique*, 2e édition, Larcier, Bruxelles, 2006, lk 93, milles rõhutatakse, et õigusnorme tuleb selgelt tõlgendada olukorras, kus on võimalik järeldada, et üksnes grammatilisest tõlgendusest ei piisaks teksti õigeks mõistmiseks.

62. Sellegipoolest tuleb minu arvates sellele küsimusele jaatavalt vastata. Selline vastus tuleneb Euroopa Kohtu uuemast kohtupraktikast, täpsemalt otsuste Color Drack[47] ja Rehder[48] aluseks olnud kohtuasjadest. Esimene kohtuasi ei käsitlenud küll mitte teenuste osutamise lepingut, vaid kaupade müügilepingut, kuid see kohtuasi omab käesolevas asjas sellegipoolest tähtsust, kuna Euroopa Kohus kohaldas selles kohtuasjas sõnastatud reegleid teises kohtuasjas teenuste osutamise lepingutele.

63. Kohtuotsuse Color Drack aluseks olnud kohtuasjas märkis Euroopa Kohus, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimene taane on kohaldatav juhul, kui lepingu alusel tarnitakse kaupa mitmesse kohta sama liikmesriigi piires. Euroopa Kohus otsustas, et see artikkel on kohaldatav juhul, kui tegemist on kauba tarnekohtade paljususega ühes liikmesriigis ja et sellisel juhul on kõigi müügilepingust tulenevate vaidluste lahendamiseks pädev see kohus, kelle tööpiirkonda kuulub peamise tarne koht, mis tuleb kindlaks teha majanduslike kriteeriumide alusel.[49] Kui peamise tarne kohta ei ole võimalik kindlaks teha, võib hageja kaevata kostja omal valikul ühte kauba tarnekoha järgsetest kohtutest.[50] Selles kohtuasjas Euroopa Kohus toonitas sõnaselgelt, et tema arutelu piirdub üksnes kauba tarnekohtade paljususe juhuga ühes liikmesriigis ega mõjuta vastust, mis tuleb anda juhul, kui tegemist on kauba tarnekohtade paljususega mitmes liikmesriigis.[51]

64. Kohtujurist Bot kaitses kohtuotsuse Color Drack aluseks olnud kohtuasjas seisukohta, et kohtualluvust ei saa kindlaks teha määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1

47 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack.

48 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder.

49 – Vt eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 46. Kohtuotsuse kommentaaride osas vt näiteks Huber-Mumelter, U., Mumelter, K. H., „Mehrere Erfüllungsorte beim forum solutionis: Plädoyer für eine subsidiäre Zuständigkeit am Sitz des vertragscharakteristisch Leistenden", *Juristische Blätter*, nr 130/2008, lk 566 jj; Mankowski, P., „Mehrere Lieferorte beim Erfüllungsortgerichtsstand unter Art. 5 Nr. 1 lit. B EuGVVO", *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, nr 5/2007, lk 409 jj; Gardella, A., „The ECJ in Search of Legal Certainty for Jurisdiction in Contract: The Color Drack Decision", *Yearbook of private international law*, 2007, lk 445 jj; Do, T. U., „Libre circulation des marchandises. Arrêt „Color Drack"", *Revue du droit de l'Union Européenne*, nr 2/2007, lk 471.

50 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 46.

51 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 16. Lisan, et eespool viidatud kohtuotsuse Color Drack korral seisnes küsimus selles, kas olukorras, kus tarnekoht on ühes ainsas liikmesriigis, määratakse kohtualluvus erinevalt olukorras, kus tarnekohad on eri liikmesriikides. Õigusalase kirjanduse osas vt eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Leible, S., lk 572.

alapunkti b alusel, kui tarnekoht asub eri liikmesriikides, kuna see ei täidaks etteaimatavuse eesmärki.[52] Viimase arvates ei saa sellisel juhul kohtualluvust kindlaks teha ka määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, vaid pädev kohus on hoopis kostja elukohajärgne kohus vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 2.[53]

65. Siiski hiljuti lahendatud kohtuasjas Rehder[54] – milles tehtud kohtuotsus kuulutati pärast seda, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas eelotsuse küsimuse käesolevas kohtuasjas –, Euroopa Kohus juba vastas küsimusele, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav juhul, kui teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis. Euroopa Kohus leidis, et kohtuotsuse Color Drack kaalutlused „kehtivad ka teenuste osutamise lepingute puhul, sealhulgas ka juhul, kui teenust ei osutata vaid ühes liikmesriigis".[55] Lisaks rõhutas Euroopa Kohus, et määruses nr 44/2001 kaupade müügilepingute ja teenuste osutamise lepingute osas sätestatud eeskirjadel, mis käsitlevad valikulist kohtualluvust, „on sama tekkelugu ja nad järgivad samu eesmärke ning nad asuvad selle määrusega loodud süsteemis samal kohal".[56] Peale selle on Euroopa Kohus seisukohal, et „[l]äheduse ja etteaimatavuse eesmärke, mida järgitakse kohtualluvuse koondamisega asjaomase lepinguga kokkulepitud teenuste osutamise koha järgsesse kohtusse ja kõigi selle lepingust tõusetunud nõuete ühtse kohtualluvusega, ei ole võimalik saavutada teistsuguse lähenemisega juhul, kui tegemist on teenuste osutamise kohtade paljususega mitme liikmesriigi territooriumil".[57] Euroopa Kohus märkis, et niisugune eristamine „ei põhine määruse nr 44/2001 sätetel" ja on vastuolus selle määruse eesmärgiga.[58]

66. Seega on Euroopa Kohus kohtuotsuses Rehder juba vastanud küsimusele, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste lepingutele. Tuleb märkida, et õigusalases kirjanduses on samuti

52 – Vt kohtujurist Bot' ettepanek eespool 18. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsuses Color Drack, punkt 30.

53 – *Ibidem.*

54 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder.

55 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder, punkt 36.

56 – *Ibidem.*

57 – *Ibidem*, punkt 37.

58 – *Ibidem.*

rõhutatud, et see artikkel on kohaldatav mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste osutamise lepingutele.[59]

67. Seega olen seisukohal, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimese küsimuse punktile a tuleb vastata selliselt, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav sellistele teenuste osutamise lepingutele, nagu agendileping käesoleval juhul, mille alusel teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis.

3. Kohtualluvuse määramine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel (küsimus 1 b)

68. Oma esimese küsimuse punktis b soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et vaidluste, mis tulenevad mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste osutamise lepingust, kohtualluvuse kindlakstegemisel tuleb selle artikli mõistes teenuste osutamise koha määramisel lähtuda peamisest teenuste osutamise kohast.

69. Selles küsimuses soovin kõigepealt toonitada, et käesolevas kohtuasjas kohtualluvuse määramisel tuleb Euroopa Kohtul arvestada kahe põhimõttega.

70. Esiteks tuleb Euroopa Kohtul arvestada põhimõttega, et kohtu pädevus peab olema *etteaimatav,*[60] mis on õiguskindluse

59 – Vt eeskätt Leible, S., „Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 16/2009, lk 572. Kaudselt, mis puudutab kohtualluvuse määramist mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste osutamise lepingute korral määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel, vt näiteks eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Gaudemet-Tallon, nr 159, punkt 199 ja Mankowski, P., lk 147 ja 148, punktid 120 ja 121.

60 – Vt määruse nr 44/2001 põhjendus 11, milles on märgitud, et kohtualluvust puudutavad sätted peavad olema võimalikult etteaimatavad. Kohtupraktikast vt nt 11. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-98/06: Freeport (EKL 2007, lk I-8319, punkt 36) ja eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch, punkt 21. Õigusalases kirjanduses vt näiteks, Gsell, B., „Autonom bestimmter Gerichtsstand am Erfüllungsort nach der Brüssel I-Verordnung", *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts,* nr 6/2002, lk 488 aj 489; Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen,* 7. Aufl., Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg, 2002, lk 125, punkt 1. Seoses Brüsseli konventsiooniga, millega tuleb arvestada, et tagada selle konventsiooni ja määruse nr 44/2001 tõlgendamise järjepidevus, vt näiteks Hill, J., „Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention", *International and Comparative Law Quarterly,* nr 3/1995, lk 605.

põhimõtte väljendus.[61] Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt on määruse nr 44/2001 üks eesmärke õiguskindlus, mille sisu on ühenduses elavate isikute õigusliku kaitse tugevdamine, võimaldades hagejal raskusteta kindlaks teha kohtu, kuhu ta võib pöörduda, ja kostjal mõistlikult ette näha, millisesse kohtusse teda võib kaevata.[62]

71. Teiseks tuleb kohtualluvuse määramisel lähtuda kohast, mille korral esineb „tihedaim seos" lepingu ja pädeva kohtu vahel.[63]

72. Neist põhimõtteist lähtuvalt tuleb analüüsida, kas senisest kohtupraktikast saab tuletada vastuse esimese küsimuse punktile b.

73. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel kohtualluvuse määramise küsimuses on Euroopa Kohus kohtuasjas Rehder juba otsustanud, et juhul, kui teenuseid osutatakse mitmes kohas eri liikmesriikides, tuleb tuvastada koht, mille puhul esineb tihedaim seos lepingu ja pädeva kohtu vahel.[64] Euroopa Kohtu arvates on eeskätt tegemist kohaga, kus lepingu järgi asub peamine teenuste osutamise koht.[65]

74. Tuleb märkida, et kohtuasjas Rehder ei kinnitanud Euroopa Kohus seda, et lepingujärgne peamine teenuste osutamise koht on ainuvõimalik kriteerium kohtualluvuse määratlemiseks määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel.

61 – Kohtualluvuse etteaimatavuse kui õiguskindluse põhimõtte väljenduse osas vt näiteks 1. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-281/02: Owusu (EKL 2005, lk I-1383, punkt 41), samuti eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix, punktid 24–26, 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-4/03: GAT (EKL 2006, lk I-6509, punkt 28); 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-539/03: Roche Nederland jt (EKL 2006, lk I-6535, punkt 37). See kohtupraktika käsitleb küll Brüsseli konventsiooni, kuid selle konventsiooni ja määruse nr 44/2001 tõlgendamise järjepidevuse tagamiseks tuleb määruse tõlgendamisel sellega arvestada.

62 – Vt 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-103/05: Reisch Montage (EKL 2006, lk I-6827, punktid 24–25); eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 20 ja eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch, punkt 22. Vt ka kohtujurist Mazáki 24. septembri 2009. aasta ettepanek kohtuasjas C-381/08: Car Trim (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 34).

63 – Vt selle kohta eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 40 ja eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder, punkt 38. Vt ka eespool 62. joonealuses märkuses viidatud kohtujurist Mazáki ettepanek kohtuasjas Car Trim, punkt 35. Õigusalases kirjanduses vt näiteks Lynker, T., *Der besondere Gerichtsstand am Erfüllungsort in der Brüssel I-Verordnung (Art. 5 No. 1 EuGVVO)*, Lang, Frankfurt 2006, lk 141.

64 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder, punkt 38. Kohtualluvuse määramise kohta kauba tarne korral määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimese taande alusel vt võrdluseks eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 40, milles Euroopa Kohus rõhutab, et kohtualluvus on „õigustatud sellega, et esineb eriti tihe seos lepingu ja selle üle otsust langetava kohtu vahel".

65 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder, punkt 38.

Euroopa Kohus rõhutas, et tuleb kindlaks teha koht, mis tagab tihedaima seose lepingu ja pädeva kohtu vahel, eelkõige on see koht, kus lepingu kohaselt tuleb peamiselt teenuseid osutada.[66] Põhiline kriteerium on seega tihedaim seos lepingu ja pädeva kohtu vahel, kuid see seos on eeskätt tagatud lepingujärgses peamises teenuste osutamise kohas.

75. Olen seisukohal, et ka käesolevas kohtuasjas tuleb kohaldada Euroopa Kohtu poolt kohtuasjas Rehder sõnastatud järeldusi. Siiski tuleb antud juhul arvestada asjaoluga, et käesolevas asjas ei sätesta agendileping peamist teenuste osutamise kohta ega liikmesriiki. Selle suulise lepinguga[67] on üksnes kindlaks määratud liikmesriigid, mille territooriumil kaubandusagent peab kaubandusagendi teenuseid osutama.[68] Seega tuleb käeolevas kohtuasjas edasi arendada kohtuasjast Rehder tulenevat lahendust selliselt, et kui lepingujärgset peamist teenuse osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha, tuleb kohtualluvus määrata tegeliku peamise teenuste osutamise koha järgi.[69]

76. Eeltoodust tulenevalt olen seisukohal, et käesoleval juhul on pädev kaubandusagendi peamise teenuste osutamise koha järgne kohus. Seda peab faktiliste asjaolude alusel hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus, kuid Euroopa Kohtul tuleb määratleda kriteeriumid, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus peab oma hinnangus arvestama. Kui seda kohta ei ole võimalik kindlaks teha, peab Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtule pakkuma kohtualluvuse määramist võimaldavaid teisi kriteeriume, mis peaksid põhimõtteliselt vastama etteaimatavuse, samuti lepingu ja pädeva kohtu vahelise tihedaima seose esinemise nõuetele.

77. Seega tuleb käesolevas kohtuasjas esiteks määrata kriteeriumid, millest lähtuvalt kindlaks teha peamine teenuste osutamise koht.

66 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Rehder, punkt 38 (kohtujuristi rõhutus). Näitlikustamise huvides märgin, et Euroopa Kohus leidus juba kohtuasjas Color Drack seoses kohtualluvuse määramisega kauba tarne korral määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimese taande alusel, et tihedaima seose lepingu ja pädeva kohtu vahel tagab *üldreeglina* peamise tarne koht (eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Color Drack, punkt 40, kohtujuristi kursiiv). Üldreegli mõiste kasutamisega on Euroopa Kohus seega soovinud rõhutada, et on olemas ka teisi kohti, mis tagavad tihedaima seose lepingu ja pädeva kohtu vahel.

67 – Lepingu suulise sõlmimise faktilise asjaolu kohta vt käesoleva ettepaneku punktid 12 ja 32.

68 – Liikmesriikide osas, kus kaubandusagent osutas oma teenuseid, vt käesoleva ettepaneku punkt 13.

69 – Õigusalase kirjanduse osas vt näiteks Takahashi, K., „Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation", *European Law Review*, nr 5/2002, lk 539; eespool 42. joonealuses märkuses viidatud Fach Gómez, lk 211; toimetanud Rauscher, T., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. Aufl., Sellier. European Law Publishers, München 2006, lk 183, punkt 55; eespool viidatud Gaudemet-Tallon, H.

78. Olen seisukohal, et agendilepingu korral on kohtualluvuse kindlakstegemisel määravad järgmised kriteeriumid: kaubandusagendi isiklik panus või püüdlused, erinevatele teenustele kulunud aeg, ärisuhete kestus eri klientidega, kaubandusagendi poolt kantud kulud seoses käsundiandjale vahendusteenuste osutamisega, koht, kust kaubandusagent juhtis oma tegevust ja kaubandusagendi tekitatud käive. Täpsemalt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastama, kus kaubandusagent osutas kindlaksmääratud teenuseid, nagu ostjatega kontakti loomine, dokumentide saatmine, klientide individuaalne külastamine, läbirääkimiste pidamine, kirjalikult sõlmitava lepingu puhul selle teksti ettevalmistamine, lepingu sõlmimine ja pretensioonide vastuvõtmine. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab samuti arvestama asjaoluga, et kaubandusagendi kohustused võivad olla väga erinevad ja et viimane võib täita vahendaja ülesandeid eri viisidel: posti, telefoni, faksi, elektroonilise posti või muude kaasaegsete suhtlusvahendite kaudu, samuti individuaalselt, kas oma asukohas, kliendi juures või mujal. Lisaks peab eelotsusetaotluse esitanud kohus arvestama ajaloluga, et agendileping on kestev lepinguline suhe.[70] Seega ei ole tegemist ühe vahendustehingu või üheainsa lepingu sõlmimisega käsundiandja ja ühe kliendi vahel, vaid vastupidi – vahendustegevuse või mitmete lepingute sõlmimisega käsundiandja ja klientide vahel. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul arvestada kohta, kus kaubandusagent osutas teenuseid pikema aja vältel.

79. Käibe kui kohtualluvuse määramise kriteeriumi osas tuleb lisada, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb arvestada asjaoluga, et käive võib olla küll sobiv näitaja seoses kaubandusagendi teenuste osutamise kohaga, kuid sellest tegurist tuleb lähtuda koosmõjus teiste kriteeriumidega. Kohtualluvuse määramisel ei ole käive seega ainulaadne ja määrav kriteerium, mis oleks ülimuslik teiste kriteeriumide suhtes. Käibe suurus on üsna etteaimatamatu, kuna see võib ootamatult kasvada tänu lepingu sõlmimisele käsundiandja ja kliendi vahel. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab näiteks selle, et kaubandusagent tegi suurema osa tööst ühes liikmesriigis, kuid tekitas suurima osa käibest teises liikmesriigis, siis ei ole käibe suurus määrav selleks, et tunnistada selle liikmesriigi kohtualluvust, kus tekitati suurim käive. Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus

70 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 31. Agendilepingu kestuse kohta vt nt Itaalia õigusalases kirjanduses Comba, D., Samarotto, P., *Il contrato internazionale di agenzia*, Il Sole 24 Ore, Milano 1999; sloveenia õigusalases kirjanduses Zabel, B., toimetanud Juhart, M., Plavšak, N., *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana 2004, agendilepingu jao sissejuhatav kommentaar, lk 421; Hispaania õigusalases kirjanduses vt eespool 42. joonealuses märkuses viidatud Fach Gómez, K., lk 206.

arvestama neid kriteeriume kogumis ja määrama peamise teenuste osutamise koha igakülgse hinnangu alusel.

80. Käesoleva ettepaneku punktides 69 ja 79 esitatud kaalutluste osas olen arvamusel, et esimese küsimuse punktile b tuleb vastata selliselt, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada nii, et kohtualluvuse kindlakstegemisel vaidluste puhul, mis tulenevad mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste osutamise lepingust, nagu agendileping käesolevas kohtuasjas, määratakse teenuste osutamise koht selle artikli tähenduses lähtuvalt peamisest teenuste osutamise kohast. Seda peab hindama siseriiklik kohus.

4. Kohtualluvuse määramine, kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha (küsimus 1 c)

81. Oma esimese küsimuse punktis c soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kuidas määrata kohtualluvus juhul, kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha. Selle küsimusega seoses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas hageja võib omal valikul esitada hagi seoses kõigi lepingust tulenevate nõuetega ükskõik millises teenuse osutamise kohas ühenduse piires.

82. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus on juba väljendanud oma arvamust seoses küsimusega kaubandusagendi peamise teenuste osutamise koha kohta,[71] olen sisukohal, et sellele küsimusele tuleb vastata. Ei ole täielikult välistatud, et eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab Euroopa Kohtu poolt sisustatud kriteeriumide kohaldamisel teistsuguse lahenduseni. Euroopa Kohtu ülesanne on anda siseriiklikule kohtule kõik ühenduse õiguse tõlgendamise juhtnöörid, mis võivad olla tarvilikud põhikohtuasja lahendamisel.

83. Kui kohtualluvust ei saa kindlaks teha peamise teenuste osutamise koha järgi, on käesolevas kohtuasjas mitu võimalust kohtualluvuse kindlakstegemiseks.

71 – Vt käesoleva ettepaneku punktid 13 ja 19.

84. Esimene on eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutud lahendus, mille kohaselt on kõikide nõuete osas pädev hageja valitud iga liikmesriigi kohus, kus osutati osa teenustest. Selline lahendus oleks Rehderi kohtuasja laiendamine käesolevale kohtuasjale ja kujutaks endast kohtupraktika loogilist jätku, kuid käesoleval juhul ei tundu see mulle sobiv mitmesugustel põhjustel. Esiteks ei vasta selline lahendus etteaimatavuse eesmärgile, kuna loob võimaluse hagi esitamise koha (ülemäärasele) paljususele.[72] Teiseks soosib see lahendus liigselt hagejat, kellel on võimalik valida hagi esitamise kohta, mis toob kaasa märkimisväärse *forum shopping*'u ohu.[73] Kolmandaks on Euroopa Kohtu valitud lahendus kohtuasjas Rehder seotud eriomaste faktiliste asjaoludega, nimelt õhutranspordi teenusega ühest liikmesriigist teise. Kohtuasjas Rehder ei esinenud *forum shopping*'u ohtu, sest hagejal oli võimaik esitada hagi üksnes kahte kohta, samas kui käesolevas kohtuasjas on neid võimalusi rohkem.

85. Teise võimaliku lahenduse kohaselt on pädev iga liikmesriigi kohus, milles osutati osa teenustest, kuid üksnes teenuste selle osa suhtes, mis selles liikmesriigis osutati.[74] See lahendus võib esmapilgul tunduda teoreetiliselt sobiv, kuid on samal ajal vaieldav, kuna killustab liigselt kohtualluvust ja raskendab oluliselt hageja ülesannet, kes on sellisel juhul sunnitud esitama väga suure hulga hagisid eri liikmesriikides. Lisaks kätkeb selline lahendus ohtu, et sama lepingulise suhte kohta tehakse vasturääkivad kohtuotsused.[75]

86. Kohtualluvuse määramise kolmas võimalus on rakendada määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti c alusel sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a.[76] Olen seisukohal, et ka see lahendus ei ole sobiv. Artikli 5

72 – Vt selle kohta eeskätt eespool 60. joonealuses märkuses viidatud Kropholler, lk 141, punkt 42, ja eespool 69. joonealuses märkuses viidatud Rauscher, lk 183, punkt 55.

73 – *Forum shopping*'u ohu kohta õigusalases kirjanduses vt Leible, S., „„Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 16/2009, lk 573. Hagejale antavate liigsete eeliste osas vt eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, lk 148, punkt 121.

74 – Õigusalases kirjanduses nimetatakse sellist lahendust vahel „mosaiigiteooriaks" või „mosaiiklahenduseks". Vt eeskätt eespool 69. joonealuses märkuses viidatud Rauscher, lk 183, punkt 55, ja eespool 60. joonealuses märkuses viidatud Kropholler, lk 141, punkt 42.

75 – Eespool 69. joonealuses märkuses viidatud Rauscher, lk 183, punkt 55.

76 – Seda lahendust on õigusalases kirjanduses õigustanud nt eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Gaudemet-Tallon, lk 159, punkt 199. Eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, lk 147 ja 148, punktid 120 aj 121, viitab sellele kui ühele lahendustest, kuid ei poolda seda. Tasub märkida, et kohtualluvuse hindamine määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel toimub kolmes etapis. Kõigepealt peab asja menetlev kohus tuvastama, milline lepinguline kohustus on lepingupoolte vahelise vaidluse esemeks. Siis peab ta oma õiguskorra kollisiooninormide alusel selgitama välja poolte vahelisele lepingulisele suhtele kohaldatava materiaalõiguse (*lex causae*). Lõpetuseks peab ta selle õiguse alusel määrama vaidlusalusest lepingust tuleneva kohustuse täitmise koha. Vt 6. oktoobri 1976. aasta otsus kohtuasjas 12/76: Industrie Tessili Italiana Como (EKL 1976, lk 1473, punkt 13) ja 6. oktoobri 1976. aasta otsus kohtuasjas 14/76: De Bloos (EKL 1976, lk 1497, punkt 13). Vt ka punkt 81 kohtujurist Trstenjaki 27. jaanuari 2009. aasta ettepanek eespool viidatud kohtuotsuse Falco Privatstiftung ja Rabitsch aluseks olnud kohtuasjas.

punkti 1 alapunkt a on kohaldatav üksnes lepingutele, mis ei ole kaupade müügi või teenuste osutamise lepingud,[77] või mille puhul lepinguliste kohustuste täitmise koht ei asu ühes liikmesriikidest,[78] välja arvatud Taani Kuningriigis, mille suhtes kehtib endiselt Brüsseli konventsioon.[79] Teenuste osutamise lepingu korral – mida agendileping vaieldamatult on[80] – tuleb kohtualluvuse määramisel lähtuda määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teisest taandest, mitte sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunktist a.

87. Neljas võimalus kohtualluvuse määramiseks juhul, kui seda ei saa kindlaks teha peamise teenuste osutamise koha järgi, on loobuda määruse nr 44/2001 artikli 5 punktile 1 tuginemisest ja lähtuda selle määruse artiklist 2 kooskõlas kohtuotsusega Besix[81]. Kohtuotsuses Besix leidis Euroopa Kohus seoses Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktiga 1, et kohtualluvust ei saa määrata selle sätte alusel, kui kohustuse täitmise kohta ei saa kindlaks teha seetõttu, et see kujutab endast geograafiliselt piiramata tegevusest hoidumise kohustust, mida seetõttu iseloomustab täitmise kohtade paljusus.[82] Sel juhul määratakse kohtualluvus selle konventsiooni artikli 2 esimese lõigu alusel. Olen seisukohal, et käesolevas kohtuasjas ei ole siiski sobiv määrata kohtualluvust lähtuvalt kohtuasjas Besix tehtud otsusest, ehk määruse nr 44/2001 artikli 2 alusel.

88. Esiteks muudaks kohtualluvuse määramine kohtuotsuse Besix kohaselt võimatuks kohtualluvuse kindlakstegemise määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande alusel paljude agendilepingute korral, mille alusel teenuseid

77 – Näide lepingust, mis ei ole kaupade müügi leping ja mille korral kohtualluvust määratakse määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, on leping, millega intellektuaalse omandi õiguste omaja annab teisele lepingupoolele tasu eest loa kasutada neid õigusi (vt 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch, punkt 58). Õigusalases kirjanduses vaata eespool 42. joonealuses märkuses viidatud Berlioz, P., punktid 85–95. Eespool 69. joonealuses märkuses viidatud Takahashi, K., lk 534, kinnitab, et näiteks vahetuslepingu korral määratakse kohtualluvus määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel.

78 – Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktis b eeldatakse, et kohustuste täitmise koht (kaupade tarnimine või teenuste osutamine) asub ühes liikmesriigis. Vastupidisel juhul, kui täitmise koht ei asu liikmesriigis, kuulub kohaldamisele artikli 5 punkti 1 alapunkt a. Õigusalases kirjanduses vt Micklitz, H.-W., Rott, P., „Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 11/2001, lk 329, ja eespool 69. joonealuses märkuses viidatud Takahashi, K., lk 540.

79 – Määruse nr 44/2001 põhjenduse 21 kohaselt ei osale Taani Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud Taani seisukohta käsitleva protokolli artiklite 1 ja 2 kohaselt käesoleva määruse vastuvõtmisel ning seepärast ei ole see tema suhtes ka siduv ega kohaldatav. Kooskõlas määruse nr 44/2001 põhjendusele 22 jääb Brüsseli konventsioon kehtima Taani ja käesoleva määrusega seotud liikmesriikide omavahelistes suhetes. Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõige 3 sätestab, et käesoleva määruse kohaldamisel tähendab mõiste „liikmesriik" kõiki liikmesriike peale Taani.

80 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 59.

81 – Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix.

82 – Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix, punkt 55.

osutatakse mitmes liikmesriigis. See oleks vastuolus artikli 5 punkti 1 alapunkti b eesmärgiga, kusjuures see säte lisati määrusesse selleks, et kahe lepingutüübi korral – kaupade müügileping ja teenuste osutamise leping – oleks võimalik asjaomaste kohustuste täitmise koha määramine sõltumatul viisil,[83] see oleks samuti üldiselt vastuolus valikulise kohtualluvusega lepinguliste suhetega seotud asjades.[84]

89. Lisaks oleks eespool viidatud kohtuasja Besix kohaldamine käesolevas kohtuasjas vastuolus määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 ülesehitusega. Isegi kui tunnistada asjaolu, et nimetatud määruse artikli 5 punkti 1 alapunkt b ei ole kohaldatav juhul, kui iseloomulike kohustuste täitmise kohta ei saa kindlaks määrata,[85] tuleb kohtualluvus määrata selle määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti c järgi sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel.[86] Üksnes juhul, kui kohtualluvuse kindlakstegemine artikli 5 punkti 1 alapunkti a kohaselt ei ole võimalik, saab järgmisena lähtuda kohtualluvuse kindlakstegemisel määruse nr 44/2001 artiklist 2. Kohtualluvuse määramisel artikli 2 alusel jääks see vahepealne etapp vahele, millega jäetaks täielikult tähelepanuta määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt c ning sellega koos ka antud sätte ülesehitus.

90. Lõpuks tuleb arvestada seda, et käesolevas kohtuasjas ei ole lepingulise kohustuse olemus võrreldav kohtuasja Besix omaga. Kohtuasja Besix faktilised asjaolud kätkesid endas geograafiliselt piiritlemata tegevusest hoidumise kohustust.[87] Selline leping ei kujutanud endast seega teenuste osuta-

83 – Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b eesmärgi osas vt näiteks kohtujurist Trstenjaki 27. jaanuari 2009. aasta ettepanek eespool viidatud kohtuotsuse Falco Privatstiftung ja Rabitsch aluseks olnud kohtuasjas, punkt 85.

84 – Õigusalases kirjanduses vt eespool 60. joonealuses märkuses viidatud Kropholler, lk 141, punkt 42, milles eitatakse võimalust välistada mitmes liikmesriigis kaupade müügi või teenuste osutamise lepingutele lepinguliste suhtega seotud asjadele kohaldatavaid valikulise kohtualluvuse sätteid ehk kohtualluvuse määramist määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alusel.

85 – Vastavalt käesoleva ettepaneku punktis 86 täpsustatule, olen seisukohal, et see ei ole võimalik ja et kohtualluvus tuleb määrata määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b alusel, isegi kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha.

86 – Eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 148, punkt 121, kritiseerib samuti artikli 5 punkti 1 ülesehituse eiramist sellise lahenduse korral.

87 – Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Besix, punktid 7 ja 8. Nähtuvalt kohtuotsuse punktides 7 ja 8 kirjeldatud faktilistest asjaoludest, olid lepingupooled sõlminud lepingu, millega kohustusid esitama ühise pakkumuse riigihankel ja tegema koostööd ainult teineteisega, sidumata end muude võimalike äripartneritega.

mise lepingut, nagu käesoleval juhul. Kui otsus kohtuasjas Besix oleks tehtud pärast määruse nr 44/2001 jõustumist, ei oleks lepingut tegevusest hoidumise kohustuse kohta määratletud teenuse osutamise lepinguna nimetatud määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses,[88] vaid kohtualluvust oleks hinnatud hoopis selle määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a alusel, mis on samaväärne kohtuasjas Besix tõlgendatud Brüsseli konventsiooni artikli 5 punktiga 1. Olen seisukohal, et otsust kohtuasjas Besix ei tuleks kohaldada käesolevale kohtuasjale.

91. Viies võimalik lahendus olukorras, kus ei ole võimalik kindlaks teha peamist teenuste osutamise kohta, on määrata kohtualluvus kaubandusagendi asukoha järgi, seega osapoole järgi, kes peab täitma lepingule iseloomuliku kohustuse. Leian, et see lahendus on sobivaim ja seda mitmel põhjusel.

92. Esiteks vastab see lahendus nii etteaimatavuse kui ka lepingu ja pädeva kohtu vahelise tiheda seose esinemise eesmärkidele. See lahendus on etteaimatav, sest pädeva kohtu asukoht on selge – järelikult on selleks kaubandusagendi asukoha järgne kohus – ja kuna see kohus otsustab kõigi samast agendilepingust tulenevate nõuete üle. Lisaks on täidetud tiheda seose nõue, sest reeglina asuvad dokumentaalsed tõendid kaubandusagendi asukohas.

93. Teiseks on see lahendus sobiv, sest kohtualluvuse määramine põhineb määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teisel taandel. Tuleb tunnistada, et see lahendus lähtub osaliselt määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande sõnastusest, mille kohaselt kohtualluvus määratakse koha järgi, kus osutatakse või tuleb osutada lepingujärgsed teenused. Selles osas on tegemist teenuste *tegeliku* osutamise kohaga, mis tähendab, et see säte kasutab kohtualluvuse kindlakstegemiseks kriteeriumi, mis sõltub faktilistest asjaoludest.[89] Soovitatud lahendus kätkeb tegelikkuses faktilise kriteeriumi asendamist abstraktse kriteeriumiga. Abstraktsest kriteeriumist lähtuv lahendus on siiski

88 – Vastavalt käesoleva ettepaneku punktis 59 märgitule tuleneb kohtuotsusest Falco Privatstiftung ja Rabitsch, et mõiste „teenus" tähendab, et vähemalt see „lepingu pool, kes teenust osutab, teeb *tasu eest* mingi kindla tegevuse" (eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus, punkt 29, kohtujuristi kursiiv). Tegevusest hoidumise kohustuse raames ei tohi selleks kohustatud isik teha ühtegi toimingut, mistõttu leian, et tegevusest hoidumise lepingut ei saa määratleda teenuse osustamise lepinguna määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses. Teenuse mõiste määratlemise osas vt ka kohtujurist Trstenjaki 27. jaanuari 2009. aasta ettepanek eespool viidatud kohtuotsuse Falco Privatstiftung ja Rabitsch aluseks olnud kohtuasjas, punkt 57 ja selles viidatud õigusalane kirjandus.

89 – Õigusalasest kirjandusest vt eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Mankowski, P., lk 134, punkt 96. Vt lisaks Micklitz, H.-W., Rott, P., „Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 11/2001, lk 328.

kohaldatav üksnes teise võimalusena juhul, kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha.[90] Seega olen seisukohal, et see lahendus on igas mõttes sobivaim.

94. Eeltoodust tulenevalt olen seisukohal, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimese küsimuse punktile c tuleb vastata selliselt, et kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha, tuleb agendilepingu puhul pidada teenuste osutamise kohaks kaubandusagendi asukohta.

D. *Teine eelotsuseküsimus*

95. Oma teises eelotsuse küsimuses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada – juhul, kui esimese küsimuse punktile a vastatakse eitavalt –, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a on kohaldatav mitmes liikmesriigis osutatavate teenuste lepingutele, nagu seda on agendileping käesoleval juhul.

96. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu teine eelotsuse küsimus on esitatud üksnes teise võimalusena juhuks, kui esimese küsimuse punktile a vastatakse eitavalt, ehk kui määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et seda *ei kohaldata* teenuste osutamise lepingutele, mille alusel teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis, nagu seda on agendileping käesoleval juhul.

97. Tulenevalt käesoleva ettepaneku punktist 67 olen seisukohal, et esimese küsimuse punktile a tuleb vastata jaatavalt, mistõttu langeb ära vajadus vastata teisele küsimusele, mis on esitatud üksnes teise võimalusena.

90 – Sellest seisukohast vaadatuna on see lahendus sobivam Saksa valitsuse poolt esitatust, kuna agendilepingu korral tuleb rangelt lähtuda ümberlükatavast eeldusest, et lepingujärgne teenuste osutamise koht, mille alusel määratakse kohtualluvus, on kaubandusagendi „peakontori" asukoht (vt käesoleva ettepaneku punkt 34). Saksa valitsuse pakutud lahendus põhineb abstraktsel kriteeriumil ning arvestab materiaalse kriteeriumiga üksnes siis, kui see eeldus vaidlustatakse. Lisaks lasub Saksa valitsuse poolt pakutud lahenduse korral hagejal tõendamiskoormis eelduse vaidlustamise korral.

E. *Järeldus*

98. Lähtuvalt eeltoodud põhjendustest olen seisukohal, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav agendilepingutele juhul, kui kaubandusagent osutab teenuseid mitmes liikmesriigis, ja et seda sätet tuleb tõlgendada selliselt, et kohtualluvus määratakse peamise teenuste osutamise koha järgi. Faktilistel asjaoludel põhineva hinnangu peab andma siseriiklik kohus. Kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha, leian, et agendilepingu puhul on teenuste osutamise kohaks kaubandusagendi asukoht.

## VII. Ettepanek

99. Eespool toodud põhjenduste kogumist lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberlandesgericht Wieni eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 5 punkti 1 alapunkti b teine taane on kohaldatav sellistele teenuste osutamise lepingutele, nagu agendileping käesoleval juhul, mille alusel teenuseid osutatakse mitmes liikmesriigis.

2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teist taanet tuleb tõlgendada selliselt, et kohtualluvuse kindlakstegemisel vaidluste puhul, mis tulenevad mitmes

liikmesriigis osutatavate teenuste osutamise lepingust, nagu agendileping käesolevas kohtuasjas, määratletakse teenuste osutamise koht selle artikli tähenduses lähtuvalt peamisest teenuste osutamise kohast. Seda peab hindama siseriiklik kohus.

3. Kui peamist teenuste osutamise kohta ei ole võimalik kindlaks teha, tuleb sellise agendilepingu puhul nagu käesolevas kohtuasjas pidada teenuste osutamise kohaks kaubandusagendi asukohta.